

Roadtrip cultuureducatie: Artforum - Hoe zet kunsteducatief werk jongeren in kwetsbare situaties in beweging? - donderdag 6 juni 2019

Wat kunnen kunstenaars en hulpverleners voor elkaar betekenen? Kan je wat daaruit voortvloeit nog wel kunst noemen? En is dat überhaupt belangrijk?

Het zijn maar enkele van de vragen die **Karel De Vos**, Doctor in de Pedagogische Wetenschappen aan de UGent, opwerpt aan het einde van de zesde sessie van de Roadtrip Cultuureducatie van Vitamine C. Het zijn gedachten die we meenemen naar huis. “Vandaag willen we vooral tonen en reflecteren”, zegt Artforum-coördinator **Niels Goovaerts**.

We bevinden ons in het pittoreske Wezemaal in **Centrum Molenmoes**. Een plek waar jongeren die geen aansluiting meer vinden in het reguliere school- of werkleven de draad terug kunnen oppikken, met zichzelf, met anderen, met opleidingen of met werk. Het is de ideale locatie voor het onderwerp van vandaag, waarbij **Artforum** en **Urban Woorden**, die in januari 2018 fuseerden, ons vier kunsteducatieve initiatieven voorstellen die elk op hun manier met jongeren aan de slag gaan:

OverKophuizen en de leegte die ze vullen

Eric Reyntjens werkt in het **OverKophuis** in Tienen. Het is een van vijf dergelijke huizen in Vlaanderen, ontstaan om de gapende leegte op te vullen tussen het klassieke jeugdhuis en de meer geïnstitutionaliseerde jeugdzorg. Een plek waar jongeren net als in het jeugdhuis op een heel laagdrempelig allerlei activiteiten kunnen doen, maar waar ze ook terecht kunnen met hulpvragen.

In een eerlijke discussie vertelt hij hoe de uitwisseling met andere OverKophuizen sinds de start zo'n anderhalf jaar geleden nog voor verbetering vatbaar is. “Soms ga je zo op in je eigen werking dat dat er wat bij inschiet.” Het blijft ook een evenwichtsoefening om tegelijk laagdrempelig en vrijblijvend te zijn en ondertussen een band proberen op te bouwen met jongeren.

“Wij houden niet van workshops”

Moo Laforce van **De RuimteVaart** in Leuven vecht al jaren tegen armoede en uitsluiting met tal van projecten en trajecten. Ze houdt niet van workshops: “Bij een workshop ga je uit van het principe dat iemand iets kan of weet en dat komt uitleggen aan een groep mensen. Dat strookt niet met ons principe van gelijkwaardigheid.”

Bij De RuimteVaart zijn drie begrippen belangrijk: co-creatie, transformatie en het langdurig proces. Het eerste kan volgens Laforce alleen gebeuren als er ook sprake is van gelijkwaardigheid. Begeleiders zijn er om nieuwsgierigheid aan te wakkeren, niet om te zeggen wat er moet gebeuren. Iedereen staat op gelijke voet. Een groot verschil met de wereld van de beeldende kunsten, waar vaak net het individu heel belangrijk is.

Transformatie gaat erom mensen in beweging te krijgen. Zo zien we in een filmpje hoe een witte ruimte in het centrum met enkel wit meubilair stilaan door de gasten wordt getransformeerd tot een geometrisch kunstwerk van stoelen, balken en kussens.

Met het langdurig proces probeert Laforce in te gaan tegen het projectmatig werken. Iets wat, door regelgevingen en subsidievoorwaarden, vaak moeilijk is. “Onze trajecten zijn een reis naar het onbekende. Het resultaat ligt nooit op voorhand vast.” In een omgeving waar alles resultaatgericht en meetbaar moet zijn is dat geen makkelijke boodschap.

Vertrekken vanuit de creatieve verlangens van kinderen

Met een video laat **Maarten Luyten** van Artforum ons kennismaken met het project **TRES**. Hier vormen kinderen uit de jeugdzorg een duo met een kunstenaar, waarmee ze in een periode van enkele maanden samenwerken aan een of meerdere werken, die ze daarna voorstellen op een toonmoment.

Het proces en de positieve ontmoeting tussen twee mensen uit heel verschillende werelden staat hierbij centraal. Er wordt een ruimte gecreëerd waar voor de verandering niet vertrokken wordt vanuit de problemen van de kinderen, maar vanuit hun eigen creatieve noden en verlangens. Een veilige plek waar ze zelf ontdekkingen kunnen doen en keuzes maken. Of dat nu tekeningen, gedichten of eigen liedjes zijn.

Waar Moo Laforce bij haar werking probeert weg te blijven van het projectmatige, werkt TRES uiteindelijk wel toe naar een specifiek einddoel: de tentoonstelling waar de kinderen hun werk presenteren. Al wordt er geen druk gelegd op de kinderen om iets te tonen, toch merkt de organisatie dat het helpt om ergens naartoe te kunnen werken. “Een vernissage maakt dat je serieus genomen wordt met je werk en het versterkt het zelfbeeld en de eigenwaarde van de kinderen.”

Hoe zingen het zelfvertrouwen herstelt

Het vierde initiatief dat we ontdekken is dat van **De Troubadours**, waarbij het koppel Koen en Terri muziek maakt met jongeren die niet meer thuis kunnen wonen of niet meer op school terecht kunnen. Daarbij gaat de aandacht niet alleen naar het zingen, maar ook naar de persoon achter de stem.

In een pakkende video vertellen enkele jongeren hoe zingen met Troubadours een positieve noot is in hun leven en hoe het hen zelfzekerder heeft gemaakt. Of hoe het altijd deugd blijft doen als mensen na een optreden je komen vertellen hoe mooi ze het vonden.

Pertinente vragen

Wat kunnen de zorg- en hulpverlening en kunst en kunstenaars voor elkaar betekenen? In een reflectie op de verschillende initiatieven wijst doctor Karel De Vos op de “ongemakkelijke zone” die ontstaat als we ons die vraag stellen. Er ontstaat het gevaar dat kunst een instrument wordt ten dienste van een organisatie of project. Kan je het dan nog wel kunst noemen? En wat met de kunstenaars zelf, zijn ze nog kunstenaar of worden ze sociaal werker? Of moet er een aparte erkenning komen? Hoe zit het met de band tussen jongere en kunstenaar. Creëer je als organisatie geen verwachtingspatroon dat er een connectie of kwetsbare opstelling zal ontstaan?

De waarde zit er volgens De Vos in dat kunstenaar en jongere op een bepaald moment lotgenoten worden. Meer dan de kunstenaar die de jongere in beweging doet krijgen, komen ze allebei tot beweging, inspireren ze elkaar en gaan ze aan het tekenen, zingen, gedichten maken ...

Voor de zorgverlening gaat het erom kunst toonbaar te maken als een van die andere werelden buiten de hulpverlening. Een wereld die geen bepaald nut hoeft te dienen. Het belang van de hulpverlening zit er dan in om jongeren op het bestaan van die andere werelden te wijzen.

Hoe moet het verder?

De inspirerende voorbeelden die we te zien kregen en de reflecties van doctor De Vos doen de deelnemers zelf stilstaan bij de wisselwerking tussen kunst en zorgverlening. In kleine groepjes filosoferen ze nog even verder. Zo komen enkele deelnemers tot het beeld van de kwetsbare jongere als vis in een vijver, waarbij de opvoeder de visser is die de jongere aan zijn lijn in een bepaalde richting probeert mee te trekken. Meer dan de rol van visser, is het voor organisaties belangrijk om de rol van vijver aan te nemen. De focus ligt daarbij niet langer op de jongere zelf, maar op zijn of haar omgeving. Een omgeving die de wil en de nieuwsgierigheid van de jongere aanspreekt.

Woordkunstenaar **Jef Van Hemelryck**, die de sessie op verschillende momenten onderbrak voor wat spoken word, vat op het einde nog alles even kort samen. Om te eindigen met de woorden: "... En by the way, Vitamine C is ook oké!"

De roadtrip cultuureducatie is een initiatief van publiq vzw voor Vitamine C, lerend netwerk voor cultuureducatie in de vrije tijd, in samenwerking met volgende organisaties: De Veerman, CC Kortrijk, De Vlaamse Ouderenraad, Werkplaats Immaterieel Erfgoed; Kunstenplatform WARP, Mooss, AmuseeVous & BAZART, Artforum & Urban Woorden, Lasso, Villa Basta & ANTWERP. POWERED BY CREATIVES.

Ontdek meer over de activiteiten van Vitamine C via www.publiq.be/vitaminec.